

Przemoc wobec dziecka – aspekty prawne

Konwencja o Prawach Dziecka

Podstawowym dokumentem międzynarodowym dotyczącym praw dziecka jest Konwencja praw dziecka uchwalona przez ONZ w 1989r., ratyfikowana przez Polskę w 1991r.

Prawo do życia i rozwoju - oznacza, że nikogo nie wolno pozbawiać dziecko życia, a dorośli muszą stworzyć dziecku warunki do prawidłowego rozwoju.

Prawo do życia bez przemocy i poniżania - oznacza, że bicie, znęcanie się i okrutne traktowanie dziecka są niedopuszczalne i karalne.

Prawo do wychowania w rodzinie - oznacza, że nikomu nie wolno zabrać dziecka od rodziców, chyba, że z bardzo ważnych powodów; gdyby zdarzyło się, że rodzice będą osobno, dziecko ma prawo do kontaktów z obojgiem rodziców.

Prawo do wypowiedzi - oznacza, że w ważnych sprawach dotyczących dziecka może ono wygłosić swoje zdanie, opinie, oświadczyć własną wolę.

Prawo do stowarzyszenia - oznacza, że dziecko może należeć do organizacji młodzieżowych, a jeżeli ma 16 lat samodzielnie decyduje o swojej przynależności.

Prawo do swobody myśli, sumienia i religii - oznacza, że gdy dziecko jest wystarczająco świadome, samo decyduje o swoim światopoglądzie, wcześniej jedynie rodzice mają prawo nim kierować.

Prawo do nauki - oznacza, że dziecko może uczyć się tak długo, jak pozwalają na to jego zdolności, jeżeli ma 6 lat możesz rozpocząć naukę w klasie "O", pracować może gdy skończy 15 lat.

Prawo do tożsamości - oznacza, że dziecko musi mieć nazwisko, obywatelstwo, poznać swoje pochodzenie, mając 13 lat musi być pytane o zgodę, gdyby miało zostać adoptowane, a także gdyby miało mieć zmienione nazwisko.

Prawo do informacji - oznacza, że dziecko powinno poznać swoje prawa, powinno mieć dostęp do różnych źródeł wiedzy.

Prawo do prywatności - oznacza, że dziecko może dysponować własnymi rzeczami, ma prawo do tajemnicy korespondencji, nikomu nie wolno bez ważnych powodów wkraczać w jego sprawy osobiste i rodzinne.

II. DZIECKO W PRAWIE POLSKIM

1. **Kodeks cywilny** posługuje się pojęciem „małoletni”. Wyjątkowo w 2 przypadkach kc używa określenia „dziecko”.

2. **Kodeks karny** rozróżnia „nieletniego” (przed ukończeniem 17 lat) i „młodocianego” (popelnia czyn zabroniony przed ukończeniem 21 lat i nie ukończył 24 lat w czasie orzekania w pierwszej instancji).

3. **Kodeks pracy** posługuje się pojęciem „dziecko” w odniesieniu do osoby do ukończenia 16 roku życia, a w odniesieniu do osoby między 16 a 18 rokiem życia pojęciem „młodociany”.

4. **Kodeks rodzinny i opiekuńczy** posługuje się pojęciem „dziecko”, a wyjątkowo tylko pojęciem „małoletni”

Kodeks cywilny posługuje się pojęciem „małoletni”. Jest to osoba od urodzenia do 18 roku życia, czyli do uzyskania pełnoletności. Kodeks wyróżnia w zasadzie dwie kategorie

małoletnich:

- przed ukończeniem 13 roku życia,
- pomiędzy 13 a 18 rokiem życia.

Wyjątek stanowi małoletni, który zawarł związek małżeński, który przez ten fakt uzyskuje pełnoletność. Nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa. (art.10 § 2 kc).

5. Zdolność prawna dziecka i jego zdolność dziecka do czynności prawnych

Zdolność prawna to możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków. Zdolność prawną posiada każdy człowiek od chwili urodzenia (art.8 k.c.), a traci ją wyłącznie na skutek śmierci lub uznania za zmarłego.

Także dziecko poczęte, ale jeszcze nie narodzone ma zdolność prawną. Jest to zdolność „warunkowa”, gdyż dziecko, aby móc z tej zdolności korzystać musi urodzić się żywe.

Zdolność prawna oznacza, że człowiek może być obdarowany (nawet ten jeszcze nie narodzony) lub ustanowiony spadkobiercą (nawet jeszcze przed przyjściem na świat). Wobec osoby fizycznej inni, a także państwo, mają pewne obowiązki, np. obowiązki rodzicielskie.

Zdolność do czynności prawnych to zdolność do dokonywania we własnym imieniu czynności prawnych takich, jak przyjmowania i składania oświadczeń woli mających na celu wywołanie powstania, zmiany lub ustania stosunku prawnego. Innymi słowy, jest to zdolność do samodzielnego kształtowania swojej sytuacji prawnej - nabywania praw i zaciągania zobowiązań.

III. DZIECKO A PRAWO RODINNE I OPIEKUŃCZE

1. Władza rodzicielska

Dziecko od chwili urodzenia aż do pełnoletności pozostaje pod władzą rodzicielską, najczęściej obojga rodziców. Bywają jednak takie sytuacje, kiedy władzę tę wykonuje tylko jeden rodzic, bo drugi nie żyje, nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, nie jest znany albo został władzy rodzicielskiej pozbawiony lub też władza ta została zawieszona.

Niekiedy rodzice dziecka uzyskują wyrok rozwodowy lub separacyjny. Sąd z urzędu rozstrzyga o najważniejszych kwestiach dotyczących dziecka: sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej, kontaktach dziecka i rodzica, miejscu pobytu dziecka, wysokości alimentów.

Władza rodzicielska obejmuje w szczególności: obowiązek i prawo do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka, wychowywanie dziecka, kierowanie dzieckiem, obowiązek troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka, przygotowywanie dziecka do życia w społeczeństwie odpowiednio do jego uzdolnień.

Jeśli sąd opiekuńczy uzna, że w jakiś sposób dobro dziecka jest zagrożone, może on w szczególności:

- zobowiązać rodziców lub dziecko do określonego postępowania,
- ograniczyć rodziców w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, na przykład poprzez określenie czynności jakie mogą być przez nich dokonywane,
- zarządzić stały nadzór kuratora nad rodziną,
- zobowiązać rodzinę do pracy z asystentem rodziny ,
- skierować dziecko do organizacji lub instytucji, która zapewni mu przygotowywanie do wykonywania zawodu, albo do innej placówki, która będzie sprawować częściową pieczę nad dzieckiem
- zarządzić umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo –

wychowawczej.

- zakazać rodzicom osobistej styczności z dzieckiem, jeżeli wymaga tego dobro dziecka.

Bardzo istotną zmianą jest wprowadzenie do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zakazu stosowania kar cielesnych.

Art.96(1) krip: „Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych”. Takie rozwiązanie jest bardzo istotne ze względu na niemożność powoływania się przez sąd na okoliczność wyłączającą bezprawność czynu.

Zmiana dokonana w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym została wprowadzona ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a ściślej jej zmianie (2010r).

2. Zarządzenia opiekuńcze

Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone sąd opiekuńczy może wydać **zarządzenia opiekuńcze** polegające w szczególności na zobowiązaniu rodziców i małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodzinnym, realizowania planu pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, albo skierować do placówki lub specjalisty zajmującego się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną pomoc.

3. ograniczenia władzy rodzicielskiej

Z ważnych powodów sąd opiekuńczy może władzę rodzicielską poddać pewnym ograniczeniom określając:

- jakie czynności nie mogą być wykonywane bez zgody sądu,
- skierować małoletniego do instytucji lub organizacji powołanej do przygotowania zawodowego albo do placówki sprawującej pieczę nad dzieckiem,
- zarządzić umieszczenie małoletniego w pieczy zastępczej.

4. pozbawienie władzy rodzicielskiej

Jeśli władza rodzicielska nie może być wykonywana albo jest ona nadużywana lub też rodzice w sposób rażąco zaniedbują swoje obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może zostać orzeczone względem tylko jednego rodziców, wówczas wszystkie czynności i decyzje dotyczące dziecka podejmuje rodzic, który władzy rodzicielskiej nie został pozbawiony. Sąd może również pozbawić władzy rodzicielskiej jeśli mimo umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej nie ustały przyczyny, dla których dziecko zostało tam umieszczone, w szczególności gdy rodzice nie wykazują zainteresowania dzieckiem. Jeśli ustaną przyczyny, dla których rodzice zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej, może ona zostać im przywrócona na ich wniosek, po zbadaniu przez sąd czy nie przyniesie to szkody dziecku.

5. zawieszenie władzy rodzicielskiej

Może się zdarzyć, że władza rodzicielska na jakiś czas nie może być wykonywana bo np. rodzice lub rodzic przebywają w zakładzie karnym lub leczniczym albo są za granicą. Wobec tego, że jest to przemijająca przeszkoda w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, sąd nie pozbawia rodziców władzy nad dzieckiem, ale ją zawiesza na czas niemożności jej wykonywania.

6. Kontakty rodziców z dziećmi

Niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice i dzieci mają prawo i obowiązek utrzymywania kontaktów ze sobą. Jeżeli rodzice nie zamieszkują wspólnie i nie potrafią porozumieć się co

do kontaktów z dzieckiem, wówczas rozstrzyga o tym sąd. Jeżeli kontaktowanie się z dzieckiem poważnie zagraża dobru dziecka wówczas sąd zakaze tych kontaktów.

IV. DZIECKO A PRAWO KARNE

Podstawą wszelkich działań prawnokarnych służących ochronie dziecka jest art. 72 Konstytucji R.P., Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją".

1. Ochrona dziecka poczętego oraz w okresie porodu

Kodeks karny w sposób szczególny chroni dziecko, nawet nie narodzone, wyznaczając karę

- za przerwanie ciąży za zgodą kobiety (art.152 kk),
- za zabicie dziecka przez matkę w okresie porodu (art.149 kk),
- za przerwanie ciąży z użyciem przemocy wobec kobiety albo doprowadzenie kobiety ciężarnej do przerwania ciąży podstępem, groźbą bezprawną albo przemocą (art.153 kk),
- za uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia zagrażający jego życiu (art.157a kk).

2. Ochrona życia i zdrowia dziecka

Oczywiście wszystkie życie i zdrowie człowieka pozostaje pod ochroną prawa, bez względu na wiek osoby, która została pokrzywdzona:

- zabicie człowieka (art.149 kk),
- zabicie człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego (art.150 kk),
- doprowadzenie człowieka do targnięcia się na własne życie (art.151 kk),
- nieumyślne spowodowanie śmierci człowieka (art.155 kk),
- spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art.156 kk), spowodowanie naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia (art.157 kk),
- udział w bójce lub pobiciu, w którym naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia (art.158 kk),
- narażanie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 kk),
- nieudzielenie pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art.162 kk),

3. Ochrona wolności seksualnej dziecka

Nowością jest to, że przestępstwo zgwałcenia (art.197 kk) oraz inne czyny seksualne są od 17 stycznia 2014 roku ścigane z urzędu, a nie jak dotąd na wniosek osoby pokrzywdzonej. To nowe rozwiązanie powoduje, że to już nie od woli rodzica dziecka zgwałconego zależy prowadzenie postępowania karnego. Wcześniej, jeśli ofiarą gwałtu było dziecko do ukończenia 13 roku życia, pozostające pod władzą rodzicielską, wniosek o ściganie sprawcy musiał złożyć rodzic. Oczywiście w szczególnych wypadkach rodzic dziecka, który nie chciał złożyć wniosku mógł zostać pozbawiony władzy rodzicielskiej, mogła ona podlegać ograniczeniu i wówczas wniosek mógł złożyć kurator lub opiekun dziecka. Obecne rozwiązania mają umożliwić w szerszym zakresie prowadzenie postępowań zmierzających do ukarania sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej. W sposób szczególny kodeks określa odpowiedzialność sprawcy czynów seksualnych, których dopuścił wobec dziecka, które nie ukończyło 15 roku życia.

4. Ochrona pozostałych praw dziecka

W prawie polskim karany jest również ten, kto:

- uporczywie uchyla się od obowiązku alimentacyjnego (art.209 kk).
- rozpija małoletniego (art.208 kk),
- porzuca małoletniego poniżej 15 roku życia(art.210 kk),
- uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej 15 roku życia (art. 211 kk),
- organizuje adopcję wbrew przepisom ustawy (art. 211a kk),

5. Ochrona dziecka przed demoralizacją

Odmienne polskie prawo traktuje osoby małoletnie, które popełniają czyny zabronione. Regułą jest, że osoby te podlegają ustawie o postępowaniu wobec nieletnich i orzeka w ich sprawie sąd rodzinny, ale w wyjątkowych wypadkach, kiedy sprawca ma ukończone 15 lat może podlegać odpowiedzialności karnej jak osoba, która ma ukończony 17 rok życia, wobec której zastosowanie mają przepisy kodeksu karnego.

V. OCHRONA DZIECKA PRZED PRZEMOCĄ

1. Przemoc w perspektywie prawnej

Z perspektywy prawnej przemoc jest przestępstwem. W art. 207 k.k. użyto wprawdzie określenia „kto znęca się nad osobą najbliższą”, ale w gruncie rzeczy chodzi o to samo, co z perspektywy psychologicznej, czyli o czyn szkodliwy, wymagający reakcji, ścigany i zagrożony karą dla jego sprawcy.

Artykuł 207 kodeksu karnego.

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Przez przemoc w rodzinie należy rozumieć jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób, w szczególności narażające na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia, naruszające godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

2. Osoby pokrzywdzone przemocą w rodzinie

Według kodeksu karnego są to: osoby najbliższe, inne osoby pozostające w stałym lub przemijającym stosunku zależności od osoby stosującej przemoc małoletni, osobą nieporadną. Według ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie są to osoby najbliższe w rozumieniu art. 115§11 a więc: małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu (potocznie: zięć, synowa, teść i teściowa, szwagier, szwagierka), osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

3. Obowiązek powiadomienia o przemocy stosowanej wobec dziecka

→ **Kodeks postępowania karnego** w art. 304 § 1 określa, że każdy kto dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję. Jest to moralny obowiązek każdego praworządnego człowieka. Za nie zgłoszenie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa nie grozi żadna kara, za wyjątkiem wyraźnie prawem przewidzianych szczególnych sytuacji.

→ **Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy**, w art. 12.1 określa, że osoby, które **w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych** powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, **niezwłocznie zawiadamiają** o tym Policję lub prokuratora.

4. Procedura Niebieskie Karty w sytuacji przemocy wobec dziecka

Mimo, że w prawie karnym ani cywilnym nie ma definicji opiekuna faktycznego, rozporządzenie takim pojęciem się posługuje. Nie wiedząc kto to taki „opiekun faktyczny” wiemy z rozporządzenia, że **jeśli dziecko w rodzinie doznaje przemocy to czynności z udziałem dziecka w ramach procedury NK przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego.** (§ 5.1 rozporządzenia).

W związku z tym, że ani prawo cywilne ani karne nie zawiera definicji opiekuna faktycznego posiłkować się można jedynie definicją, jaką znajdujemy w ustawie o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (art. 3 ust.1)

Opiekun faktyczny - jest to osoba sprawująca, bez obowiązku ustawowego, stałą opiekę nad pacjentem, który ze względu na wiek, stan zdrowia albo stan psychiczny opieki takiej wymaga.

W literaturze prawniczej uważa się, że **za opiekuna faktycznego nie można uznać** małżonka, rodziców lub dzieci pacjenta, gdyż sprawują oni opiekę nad nim w ramach obowiązku ustawowego.

W myśl **ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych**, z uwzględnieniem ust. 14, pojęcie opiekuna faktycznego oznacza osobę faktycznie opiekującą się dzieckiem jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka.

Tak więc nie ma łatwości w zinterpretowaniu opiekuna faktycznego, tym bardziej, że art 115 par.11 k.k. wskazuje jedynie osoby, które prawo uznaje za najbliższe i jest to katalog zamknięty nie pozwalający na jego rozszerzenie. Wśród osób, które wymienia kodeks karny nie ma opiekuna faktycznego. Żaden przepis prawa nie zezwala też na uznawanie za opiekuna faktycznego osobę, która faktycznie sprawuje opiekę nad dzieckiem, choć posługując się potocznym rozumieniem tego słowa byłby to właśnie opiekun faktyczny.

Jeśli mamy do czynienia przemocą stosowaną wobec dziecka należy działać niezwłocznie i od razu występować do sądu rodzinnego z wnioskiem o ustanowienie odpowiedniego reprezentanta dla dziecka. Mimo że regulamin urzędowania sądów powszechnych wskazuje, że kuratorem w miarę możliwości należy ustanawiać osobę bliską, to wydaje się, że w tego typu sprawach należy odstępować od wskazania członka rodziny na rzecz wskazania profesjonalnego pełnomocnika, który w sposób realny będzie bronił interesów dziecka.

Nie ma też żadnych podstaw do wszczęcia procedury NK w przypadku, gdy przemocą dotknięte jest dziecko i nie ma swojego „właściwego” reprezentanta. Błędem jest wszczęcie procedury np. przez pedagoga szkolnego w obecności np. wychowawcy klasy i zatrzymanie formularza NK, choć i takie rozumienie przepisów rozporządzenia się pojawia.

Oczywiście obowiązkiem dorosłych jest zapewnienie bezpieczeństwa dziecku i

podejmowanie działań, które do tego zmierzają. Jeśli nie można wszcząć procedury NK trzeba natychmiast rozważyć możliwość odebrania dziecka, a jeśli sytuacja tego nie wymaga trzeba bez żadnej zwłoki wystąpić do sądu rodzinnego o ustanowienie kuratora i bezwzględnie powiadomić organy ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

5. Odebranie dziecka

ART.. 12a.(USTAWA z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1. W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

2. Tryb umieszczania dzieci w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 332, 1045 i 1199).

3. Decyzję, o której mowa w ust. 1, pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Przepisy art. 59810, art. 59811 § 3 i art. 59812 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio.

4. Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego, nie później niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. 5. Do umieszczenia dziecka u osoby najbliższej niezamieszkującej wspólnie stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. 6. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, procedurę postępowania Policji przy wykonywaniu czynności, o których mowa w ust. 1 i 3, oraz sposób dokumentowania przeprowadzonych przez Policję czynności, uwzględniając konieczność udzielenia dzieciom skutecznej pomocy.

b) Udział Policji przy odebraniu dziecka

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 marca 2011 roku w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka (...) udział funkcjonariusza Policji odbywa się na wniosek pracownika socjalnego.

Policjant biorący udział w odebraniu dziecka ma obowiązek:

- zażądać legitymacji służbowej od pracownika socjalnego,
- sprawdzić dane dziecka, rodziców, opiekunów prawnych i faktycznych, lekarza lub ratownika medycznego,
- zapoznania się z informacjami dotyczącymi dziecka, będącymi w posiadaniu pracownika socjalnego,

Procedura postępowania funkcjonariusza Policji obejmuje zapewnienie bezpieczeństwa dziecku i pracownikowi socjalnemu, w razie potrzeby udzielenia pierwszej pomocy i wezwania pogotowia.

Funkcjonariusz Policji:

- przedstawia swoje stanowisko co do zasadności odebrania dziecka,
- wręcza rodzicom lub opiekunom pouczenie o prawie złożenia zażalenia,
- na wniosek pracownika socjalnego udziela niezbędnej pomocy w umieszczeniu dziecka u innej osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub innej placówce,
- zapewnia bezpieczeństwo dziecku, pracownikowi socjalnemu i innym osobom uczestniczącym w odebraniu dziecka,
- ustala tożsamość osoby, rodziny lub placówki, w której ma być umieszczone dziecko,
- z przeprowadzonych czynności funkcjonariusz Policji sporządza notatkę urzędową,
- kopię notatki przekazuje sądowi opiekuńczemu oraz jednostce pomocy społecznej,

Uprawnionym do odebrania dziecka jest pracownik socjalny, którego w takie narzędzie wyposażyla zmieniona ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zgodnie bowiem z art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie pracownik socjalny, wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, którą jest w myśl przepisów prawa karnego małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo,- powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Jeśli nie ma takich osób, to dziecko umieszcza się w rodzinie zastępczej lub innej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Ważne jest, że pracownik socjalny ma uprawnienie do odebrania dziecka tylko:

- w razie bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie,
- w czasie wykonywania obowiązków służbowych.

decyzję o odebraniu dziecka podejmuje pracownik socjalny nie sam ale wspólnie z funkcjonariuszem Policji i lekarzem/ratownikiem medycznym/pielęgniarką.

Na pracowniku socjalnym ciąży też obowiązek powiadomienia sądu opiekuńczego o odebraniu dziecka z rodziny. Musi to uczynić w ciągu 24 godzin. Na pracowniku socjalnym i policjancie spoczywa nadto obowiązek powiadomienia rodziców i opiekunów o służącym im prawie zażalenia na odebranie dziecka. Sąd nie później niż w ciągu 24 godzin wydaje orzeczenie o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, jeśli nie stwierdzi bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości w dokonaniu tej czynności.

VI. DZIECKO W PROCESIE KARNYM

Ustawa o zmianie ustawy kodeks karny oraz ustawy kodeks postępowania karnego z 13 czerwca 2013 roku (weszła w życie 27 stycznia 2014 roku) szczegółowo opisuje sposób przesłuchania małoletnich, którzy w chwili przesłuchania nie ukończyli 15 roku życia.

1. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego przemocą w rodzinie

W sytuacji, gdy dziecko jest osobą pokrzywdzoną przemocą w rodzinie (kodeks posługuje się pojęciem-małoletni do 15 roku życia), **obligatoryjnie** przesłuchiwane jest w trybie z art. 185a § 1 kpk, o którym mowa w ustawie, tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i dotyczą:

- 1) przestępstw z użyciem przemocy i groźby bezprawnej;
 - 2) przestępstw przeciwko wolności, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, w tym o znęcanie,
- Chodzi głównie o to, by zapewnić dziecku ochronę przed dodatkowymi dolegliwościami,

stresem, urazami psychicznymi, które mogłyby powstać w wyniku kilkukrotnego przesłuchiwania przez różne osoby, na sali rozpraw, w obecności sprawcy przemocy.

Od 27 stycznia 2014 roku obowiązują nowe zasady przesłuchiwania małoletniego:

1) zasadą jest, że przesłuchanie małoletniego odbywa się tylko jeden raz.

Ponowne przesłuchanie jest możliwe tylko wówczas, gdy

- wyjdą na jaw szczególne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania,
- żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

2) Przesłuchania dokonuje sąd na posiedzeniu (w postępowaniu przygotowawczym), **z udziałem biegłego psychologa**, którego powołuje prokurator w celu oceny stanu emocjonalnego dziecka. Jeśli ocena psychologa jest pozytywna, wówczas dopiero prokurator kieruje wniosek do sądu o przesłuchanie małoletniego.

Do wzięcia udziału w przesłuchaniu mają prawo prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego, tym, że przebywają oni w osobnym pokoju technicznym.

3) przesłuchanie ma odbywać się w odpowiednio przystosowanym pomieszczeniu w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą (np. w niebieskich pokojach, którymi dysponują niektóre posterunki Policji).

4) przesłuchanie utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.

5) przepisy przewidują możliwość towarzyszenia dziecku przez:

- osobę pełnoletnią wskazaną przez dziecko albo,
- przedstawiciela ustawowego (rodzica) lub,
- osobę, pod której stałą pieczęć dziecko pozostaje.

6) podczas przesłuchania brak jest innych osób,

7) sporządzony zapis obrazu i dźwięku odtwarza się na rozprawie głównej.

Protokół z przesłuchania, wobec zapisu dźwięku i obrazu ogranicza się tylko do najistotniejszych kwestii. Wobec tego, że jest to protokół z posiedzenia sądu podpisuje go tylko sędzia i protokolant.

W takim samym trybie może zostać przesłuchany pokrzywdzony, który ukończył 15 lat ale zachodzi obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby mieć negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Wówczas sąd wydaje postanowienie o przesłuchaniu w trybie opisanym w art.185a §1 kpk.

Należy też pamiętać, że jeżeli przedstawiciele ustawowi nie mogą reprezentować dziecka, należy wystąpić do sądu o ustanowienie kuratora dla dziecka (w trybie art. 99 krip).

W 2010 roku Sąd Najwyższy wydał orzeczenie, zgodnie którym jeden z rodziców małoletniego nie może działając w charakterze przedstawiciela ustawowego wykonywać praw małoletniego pokrzywdzonego przemocą, jeżeli oskarżonym w postępowaniu karnym jest drugi z rodziców.

2. Przesłuchanie małoletnich świadków przemocy w rodzinie

Przesłuchanie dziecka, które nie ukończyło 15 lat, w charakterze świadka jest przeprowadzane podobnie jak małoletniego pokrzywdzonego przemocą.

Różnica dotyczy przestępstw przeciwko wolności, w których małoletni świadkowie nie są objęci trybem z art. 185a §1 kpk.

Małoletni świadkowie będą więc przesłuchiwać w sprawach dotyczących:

- 1) przestępstw z użyciem przemocy i groźby bezprawnej,
 - 2) przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, a zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.
- Nowością jest możliwość przesłuchanie na odległość świadka, który ukończył 15 lat ale nie ukończył 18 roku życia. Rejestruje się wówczas obraz i dźwięk. Taki sposób przesłuchania ma wyeliminować krępującą dla świadka obecność oskarżonego, który swą obecnością może negatywnie wpływać na stan emocjonalny świadka.

VII. PRAWNE ŚRODKI OCHRONY PRAW DZIECKA

Ochrona praw dziecka przed krzywdzeniem w rodzinie odbywa się w formie różnych oddziaływań na osoby stosujące przemoc w rodzinie.

Oddziaływanie na osobę stosującą przemoc rozpoczyna się z chwilą kiedy do organów ścigania dotrze informacja o podejrzeniu stosowania przemocy w rodzinie.

1) zobowiązanie opuszczenia mieszkania

Na ogół wspólne zamieszkiwanie z osobą stosującą przemoc w rodzinie jest szczególnie uciążliwe dla osób, które przemocy tej doznają. Mają wówczas prawo żądać, by sąd zobowiązał tę osobę do opuszczenia mieszkania. Rozprawa w tym przedmiocie powinna się odbyć w ciągu miesiąca od dnia wpływu wniosku i toczy się ona przed sądem cywilnym. Jeśli sąd zobowiąże osobę stosującą przemoc do opuszczenia mieszkania, staje się ono wykonalne z chwilą ogłoszenia. Jeśli osoba zobowiązana obowiązku tego nie wykona, osoba pokrzywdzona może złożyć wniosek egzekucyjny u komornika sądowego, który przeprowadzi egzekucję, stosując przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu (eksmisja).

2) obowiązki, zakazy i nakazy wobec osoby stosującej przemoc przewidziane w kodeksie karnym

Aby osoba doznająca przemocy mogła uzyskać prawem karnym przewidzianą ochronę musi toczyć się postępowanie karne.

Kodeks karny w art. 39 rozszerzył katalog środków karnych wprowadzając obowiązek :

▶ **powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach**, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu,

▶ **nakaz opuszczenia lokalu** zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym

W razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym przemocy wobec osoby najbliższej, **sąd może orzec:**

▶ obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,

▶ zakaz kontaktowania się z określonymi osobami,

▶ zakaz zbliżania się do określonych osób,

▶ nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym,

W razie skazania sprawcy przemocy na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia **sąd ma obowiązek** orzec te środki.

▶ Nakaz opuszczenia mieszkania sąd może orzec na okres od roku do 10 lat,

▶ pozostałe środki na okres od roku do 15 lat, a w razie ponownego skazania na karę pozbawienia wolności (bezwartunkową), na zawsze.

► Orzekając obowiązek opuszczenia mieszkania, sąd określa sposób kontaktu sprawcy z pokrzywdzonym.

3) łamanie obowiązków, nakazów i zakazów

Kto nie stosuje się do obowiązków, nakazów i zakazów orzeczonych przez sąd, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

4) Zatrzymanie osoby podejrzanej o stosowanie przemocy

► policja ma prawo zatrzymania podejrzanego o stosowanie przemocy gdy istnieje podejrzenie ponownego popełnienia przestępstwa,

► policja zatrzymuje podejrzanego o stosowanie przemocy z użyciem broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia (art. 244 § 1a i 1b k.p.k.).

5) środki zapobiegawcze

► Oskarżonemu o stosowanie przemocy w rodzinie można nakazać opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

► W postępowaniu przygotowawczym środek ten stosuje się na wniosek Policji lub z urzędu.

► Środek ten stosuje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące, sąd może przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące.

Nadzór nad wykonaniem obowiązku powstrzymania się w określonych środowiskach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób, nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym lub zakazu opuszczenia określonego miejsca, powierzony został zawodowemu kuratorowi sądowemu.

Wydając postanowienie o opuszczeniu mieszkania przez oskarżonego o stosowanie przemocy w rodzinie, można na jego wniosek wskazać mu placówki zapewniające miejsca noclegowe. Nie mogą to być jednak placówki, w których przebywają ofiary przemocy w rodzinie.

IX. ZADANIA SŁUŻB W SYTUACJI PRZEMOCY WOBEC DZIECKA

1. Zadania Policji

a) wszczęcie procedury NK, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów oraz Wytycznymi i Wyjaśnieniami Komendanta Głównego Policji,

b) interwencja w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, w związku z przemocą w rodzinie.

Policjanci zostali wyposażeni w narzędzia, na które składają się:

- **kwestionariusz szacowania ryzyka – A**, dotyczący osób dorosłych.

Kwestionariusz zawiera 13 pytań, a zadaniem interweniującego policjanta jest zadanie wszystkich tych pytań. Kwestionariusz przewiduje tylko odpowiedzi „tak” lub „nie”, nie przewiduje opcji „nie wiem”. Twierdzące odpowiedzi na zawarte w kwestionariuszu pytania mają ułatwić policjantom podjęcie decyzji o zatrzymaniu sprawcy przemocy w rodzinie.

- **kwestionariusz szacowania ryzyka – B**, dotyczący dzieci (pytania kierowane do dorosłych).

Kwestionariusz zawiera 13 pytań i odpowiedzi na nie mają ułatwić policjantom podjęcie decyzji o zatrzymaniu sprawcy lub odebraniu dziecka.

- **algorytm – część A**, dotyczący przemocy wobec osób dorosłych ma ułatwić policjantom podjęcie decyzji o zatrzymaniu sprawcy i jednocześnie daje sygnał do wszczęcia procedury

NK,

- algorytm – część B, dotyczący przemocy wobec dzieci ma ułatwić policjantom podjęcie decyzji o zatrzymaniu sprawcy przemocy i odebranie dziecka z rodziny i umieszczenie go w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

2. Zadania prokuratora w sytuacji przemocy wobec dziecka

a) współpraca z organami samorządu terytorialnego

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przewidziała pewne zadania dla prokuratora, a wśród nich współpracę z podmiotami, które są elementami systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Prokurator rejonowy może wydelegować prokuratora do współpracy z organami administracji samorządowej a więc do:

- ▶ uczestnictwa w zespole interdyscyplinarnym,
- ▶ pracy w grupach roboczych,

b) zasady postępowania prokuratorów

Wytyczne Prokuratora Generalnego z 1 kwietnia 2014 roku określają zasady postępowania prokuratorów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Prokuratorzy zostali zobowiązani:

- ▶ do poinformowania pokrzywdzonych o prawach w postępowaniu karnym,
- ▶ do udzielania dodatkowych, szczegółowych informacji i pouczeń o uprawnieniach, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
- ▶ do informowania pokrzywdzonych o formach pomocy udzielanej w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o działalności ośrodków pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz działalności organizacji pozarządowych na danym terenie, świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie.
- ▶ Pokrzywdzony powinien dostać informację, gdzie znajduje się najbliższy jego miejscu zamieszkania ośrodek pomocy i jaki jest zakres jego działania.
- ▶ Prokurator musi też wskazać bezpłatne formy pomocy dostępne w tym ośrodku. Aktualne wykazy odpowiednich placówek mają być dostępne w każdej prokuraturze.
- ▶ Pokrzywdzony ma być precyzyjnie poinformowany o swoich uprawnieniach jako strony postępowania przygotowawczego, np. o możliwości składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (inicjatywie dowodowej), o możliwości ustanowienia pełnomocnika, o zasadach wykonywania praw pokrzywdzonej osoby małoletniej lub ubezwłasnowolnionej, o prawie do odmowy składania zeznań dotyczących podejrzanego, który jest dla niego osobą najbliższą.
- ▶ Prokurator ma pouczać świadków o możliwości zastrzeżenia danych o miejscu zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratury lub sądu i niezwłocznie zastrzegać te dane, jeśli świadek złoży w tej sprawie wniosek. Powinien też uzyskać opinię biegłego lekarza w każdym przypadku, gdy dowie się, że pokrzywdzony doznał obrażeń ciała.

c) oddziaływania na osoby stosujące przemoc

Prokurator jest wyposażony w prawne instrumenty oddziaływania na osobę stosującą przemoc

w rodzinie, do których należą m.in.:

- ▶ dozór Policji z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym; oskarżony ma wówczas obowiązek stosowania się do wymogów zawartych w postanowieniu prokuratora.

- ▶ dozór Policji z zakazem zbliżania się na określoną odległość.
- ▶ dozór Policji w miejsce tymczasowego aresztowania, pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Środek ten stosuje prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd.
- ▶ nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym to środek stosowany przez prokuratora w trakcie postępowania przygotowawczego, z urzędu lub na wniosek Policji.
- ▶ zobowiązanie do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych,
- ▶ zobowiązanie do powstrzymania się od nadużywania alkoholu,

Wszystkie te środki zapobiegawcze może zastosować prokurator i obowiązują one aż do rozpoczęcia wykonania kary. W takim przypadku sąd orzekając środek karny, ma obowiązek na podstawie art. 63 § 2 kk zaliczyć okres rzeczywistego stosowania odpowiadającego mu rodzajowo środka zapobiegawczego na poczet środka karnego.

3. Zadania sędziego w sytuacji przemocy wobec dziecka

a) Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym:

▶ **przedłużanie stosowania środków zapobiegawczych.** Co do zasady środki zapobiegawcze stosuje w postępowaniu przygotowawczym prokurator, za wyjątkiem zastosowania tymczasowego aresztowania, które stosuje sąd.

▶ **rozpoznawanie wniosku prokuratora o przedłużenie stosowania nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego.** W postępowaniu przygotowawczym środek ten stosuje się na wniosek Policji lub z urzędu, na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Jeśli prokurator złoży wniosek o przedłużenie stosowania tego środka, sąd może przedłużyć jego stosowanie na kolejne okresy a każdy z nich nie może być dłuższy niż 3 miesiące, aż do uprawomocnienia się orzeczenia.

b) Czynności sądu w postępowaniu rozpoznawczym

Od momentu przekazania aktu oskarżenia do sądu, to sąd decyduje o utrzymaniu w mocy zastosowanych wcześniej środków zapobiegawczych a w razie potrzeby orzeka także o innych środkach.

a) konieczność podjęcia przez sąd decyzji co do pozostawienia w mocy środka zapobiegawczego w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego, gdyż stosuje się go na określony czas (do 3 m-cy) a najważniejsze jest bezpieczeństwo osoby pokrzywdzonej przemocą w rodzinie.

b) pozostałe środki jak dozór Policji wraz z zakazem zbliżania się, zakazem kontaktowania, z nakazem uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych nie są ograniczone terminami. Jeśli środki te były zastosowane mogą być przez sąd pozostawione, bez potrzeby modyfikowania, aż do uprawomocnienia się orzeczenia.

c) Czynności sądu w postępowaniu dowodowym

▶ **przesłuchanie osoby pokrzywdzonej,** które może odbyć się na odległość lub z zastosowaniem urządzeń rejestrujących dźwięk i obraz. Od sędziego, prowadzącego postępowanie w sprawie przemocy wymaga się należytej wrażliwości, oraz poszanowania godności i stanu psychicznego osoby pokrzywdzonej, by nie dochodziło do jej wtórnej wiktyimizacji

- zeznania powinny być, w miarę możliwości, składane na siedząco,
- jeśli nie ma przeszkód procesowych, sędzia powinien zezwolić na uczestnictwo w czasie przesłuchania innej osoby, wskazanej przez osobę pokrzywdzoną.

► **inne dowody.** W sprawach dotyczących przemocy w rodzinie wykorzystuje się najczęściej osobowe źródła dowodowe ale także zaświadczenia lekarskie, opinie biegłych, lub dokumentację Zespołu Interdyscyplinarnego z prowadzonej procedury „Niebieskie Karty”, o którą sąd może się zwrócić do przewodniczącego..

► **środki probacyjne.** Sąd może nałożyć na skazanego różne obowiązki:

- powstrzymania się od nadużywania alkoholu,
- obowiązek uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym,
- obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- obowiązek powstrzymania się od kontaktowania z pokrzywdzonym,
- obowiązek powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego,
- obowiązek opuszczania lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym,

d) Współpraca sądu z podmiotami samorządowymi. Niezwykle istotnym elementem funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest współpraca sądu z podmiotami zewnętrznymi, które realizują zadania w tym zakresie. Najważniejsza jest współpraca przedstawicieli sądu w ramach zespołów interdyscyplinarnych. Najczęściej są to kuratorzy ale czasem w zespołach zasiadają prezesi sądów rejonowych. Ważna jest także współpraca sądu z podmiotami, które realizują programy korekcyjno-edukacyjne. Mała ilość sprawców kierowanych przez sądy do programów spowodowana jest brakiem informacji dla sądu o podmiotach i osobach realizujących programy, z drugiej strony starostowie nie występują o środki do wojewody na realizację programów, ponieważ sądy nie kierują do nich sprawców. Współpraca polegać więc powinna przede wszystkim na wymianie informacji, uczestnictwie sędziów w szkoleniach prowadzonych przez profesjonalistów.

4. Zadania kuratora sądowego w sytuacji przemocy wobec dziecka

Od wejścia w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a w szczególności Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, kuratorzy sądowi zostali czynnie zaangażowani w jego realizację, głównie poprzez:

a) aktualizacja informacji dotyczących podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc.

b) upomnienia dla dozorowanego.

c) udział kuratora sądowego w zespole interdyscyplinarnym. Zasadnym jest by w pracach zespołu brał udział kierownik zespołu kuratorów, a w grupie roboczej kurator prowadzący czynności w danej rodzinie.

► udział kuratora z pracach zespołu interdyscyplinarnego jest obowiązkowy w przypadku orzeczonego dozoru wobec sprawcy przemocy a także w sprawach rodzin, które pozostają pod jego dozorem lub nadzorem,

► w pozostałych sprawach udział kuratora w pracach zespołu nie jest obowiązkowy.

e) czynności kuratora w dozorcze wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Zmiany w kodeksie karnym wykonawczym zaskutkowały wydaniem 26 lutego 2013 roku, przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych. Rozporządzenie określa jednolite zasady postępowania ze sprawcami przemocy oraz określają sposoby ich realizacji.

Rozporządzenie ustala 3 podstawowe grupy ryzyka powrotu do przestępstwa osób,

pozostających pod dozorem kuratora:

C – grupa podwyższonego ryzyka to skazani za stosowanie przemocy w rodzinie, którzy w okresie próby pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z pokrzywdzonym, w tych sprawach dozór sprawowany jest przez kuratora zawodowego, choć za zgodą kierownika zespołu kuratorów lub sędziego, może go sprawować kurator społeczny.

B – grupa podstawowa to skazani za stosowanie przemocy w rodzinie, którzy w okresie próby nie pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z pokrzywdzonym,

A- grupa obniżonego ryzyka to wyjątkowe przypadki.

Rozporządzenie przewiduje obowiązek nawiązania współpracy przez kuratora z dzielnicowym.

f) praca z osobą stosującą przemoc. Kurator powinien jasno przedstawić sytuację i realizować cele dozoru, uświadamiając dozorowanemu, że kurator nie będzie obojętny na jakiegokolwiek sygnały od osoby pokrzywdzonej. Kurator powinien także zaoferować osobie stosującej przemoc możliwości pomocy i wsparcia w postaci m.in. uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem, osoby stosujące przemoc w rodzinie pozostający we wspólnym gospodarstwie domowym z pokrzywdzonym, z urzędu zakwalifikowany jest do grupy C, wówczas kurator zobowiązany jest do:

- ▶ utrzymania ścisłej współpracy z policją,
- ▶ przeprowadzania systematycznych wywiadów środowiskowych,
- ▶ systematycznego wzywania skazanego do siedziby zespołu kuratorów,
- ▶ żądania od skazanego kontaktu telefonicznego, co najmniej 2 razy w miesiącu,
- ▶ przeprowadzania u skazanego wyrywkowego badania na obecność w organizmie alkoholu lub innych środków chemicznych,

g) możliwość oddziaływania na osobę stosującą przemoc. Kurator ma obowiązek składania do sądu wniosków o ustanowienie, rozszerzenie lub zmianę obowiązków w okresie próby, o zwolnienie od wykonywania nałożonych obowiązków, o oddanie pod dozór lub zwolnienie dozoru. Do obowiązków kuratora należy także stała ocena, czy wobec dozorowanego należy zastosować środki probacyjne, nałożyć określone obowiązki.

Zasadą powinno być orzekanie tych obowiązków przez sąd, ale gdyby tego nie uczynił, kurator sądowy, po dokonaniu oceny metod oddziaływania na sprawcę może i powinien wystąpić do sądu z wnioskiem o nałożenie określonych obowiązków. Jeśli kurator występuje o nałożenie obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym ma obowiązek wskazać odpowiedni ośrodek realizujący taki program. Ma też obowiązek kontrolowania wykonywania tego obowiązku.

i) kontrola wykonywania obowiązków probacyjnych. To jeden z obowiązków kuratora, który musi zwracać uwagę, czy dozorowany wykonuje nałożone na niego obowiązki i w razie gdyby się od nich uchylał ma obowiązek występowania do sądu ze stosownym wnioskiem, np. o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności. W przypadku, gdy skazany nie został poddany pod dozór ale sąd nałożył na niego jakieś obowiązki, kurator raz na 6 miesięcy przedstawia sądowi informację o wykonaniu tych obowiązków.

j) wykonywanie środków karnych. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nadzór nad wykonywaniem obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach, zakazu zbliżania się do określonych osób, nakazem opuszczenia

lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, powierza się kuratorowi sądowemu, który musi sprawdzać, czy dozorowany wykonuje te obowiązki i informować sąd, składając stosowne wnioski w tym przedmiocie.

h) praca z pokrzywdzonym przemocą. Koniecznym i niezbędnym elementem pracy kuratora jest współpraca z osobą pokrzywdzoną. Dozorowany powinien wiedzieć, że kurator utrzymuje stały kontakt z osobą pokrzywdzoną.

Wykaz aktów prawnych:

- ▶ ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 29 lipca 2005 roku (Dz.U. Z 2005 r. Nr 180,poz. 1493 z późn. zm.),
- ▶ ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw z 10 czerwca 2010 r (Dz. U. Z 2010 r. Nr 125, poz.842),
- ▶ Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty” (Dz. U. Z 2011 r. nr 209, poz.1245),
- ▶ Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1.04.2014 roku dotyczące zasad postępowania jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie ,
- ▶ Wytyczne Nr 2 Komendanta Głównego Policji z 7 grudnia 2011 roku w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty,
- ▶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 marca 2011 roku w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz.U. Z 2011 r. Nr 11.81, poz. 448),
- ▶ Kodeks karny z 6 czerwca 1997 roku (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.),
- ▶ Kodeks postępowania karnego z 6 czerwca 1997 roku (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.),
- ▶ Kodeks postępowania cywilnego z 17 listopada 1964 roku (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.),
- ▶ Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 25 lutego 1964 roku (Dz. U. Nr 9,poz.59 z późn. zm.),
- ▶ Ustawa o Policji z 6 kwietnia 1990 roku (Dz.U. Z 2007 r, Nr 43, poz.277 z późn. zm.).

Bibliografia – aspekt prawny:

- ▶ J. Mazur, Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość, Wydawnictwo Akademickie “Żak”, Warszawa 2002,
- ▶ W. Kotowski, Ustawa o Policji. Komentarz. Wydanie III, LEX 2012,
- ▶ “Wyprawa PoMoc”, Wydawnictwo Stowarzyszenie Na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia, Warszawa 2008 r,
- ▶ M. Komorowska „Funkcjonowanie dzieci z rodzin alkoholowych”, Remedium, Nr 4/ 2008 r,
- ▶ W. Sztander Rodzina z problemem alkoholowym .PARPA ,W-wa 1995 r,
- ▶ R.A. Stefański, Środki probacyjne mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, Probacja 2011, nr 1,
- ▶ H. Marczak: Dzieci z rodzin dotkniętych alkoholizmem, ich sytuacja psychiczna i formy pomocy. [w:] S. Katuła i H. Machera (red.): Młodzież, a współczesne dewiacje i patologie

społeczne, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 1997 r,

- ▶ W. Sztander: Dzieci w rodzinie z problemem alkoholowym. .PARPA ,Warszawa 2000 r,
- ▶ Praktyczny podręcznik dla policjantów, Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013,
- ▶ Informator dla sędziów, prokuratorów I kuratorów sądowych dotyczący przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Opracowanie: Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka,
- ▶ Stanowisko Prokuratury Generalnej z dnia 26 września 2013 roku, dotyczące obowiązków prokuratora wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, znak sprawy PG-VII-G-0287/29